

monografies

número 6- novembre 2019 - edita: autisme la garriga

La presència de trastorns funcionals de conducta és molt freqüent en la població afectada de TEA.

TEA i trastorns funcionals de la conducta

Francesc Cuxart Fina.
Doctor en psicologia. Màster en psicopatologia infanto-juvenil.
Expert en el diagnòstic i intervenció de l'autisme.
Vicepresident del comitè científic de l'ARAPI.

És sabut que el TEA (trastorn de l'espectre autista) és clínicament molt heterogeni, amb importants diferències interindividuals. Això és degut, fonamentalment, a tres factors: severitat dels símptomes fonamentals, comorbiditats i nivell d'intel·ligència.

En relació al segon d'aquests factors (les comorbiditats), la presència de trastorns funcionals de conducta és molt freqüent en la població afectada de TEA i pot ser la causa d'un empitjorament significatiu del quadre psicopatològic, tant a la infància com a l'adolescència o a l'edat adulta.

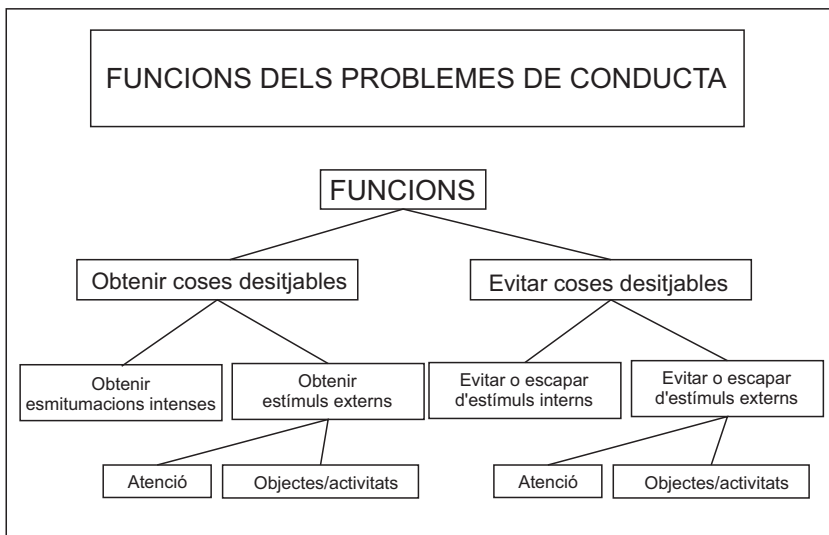
Els trastorns funcionals de conducta es defineixen com conductes voluntàries no adaptatives, degudes molts cops, però no sempre, a un mal aprenentatge.

El nombre d'aquesta categoria de conductes és molt ampli, motiu pel que és útil classificar-les.

El que mostrem tot seguit és una adaptació de Brien i Felce (1192), on s'enumeren els diferents trastorns, per ordre de gravetat:

- Autoagressions
- Heteroagressions (físiques i verbals)
- Destructivitat
- Crisis d'agitació
- Conductes antisocials
- Estereotípies/ autoestimulació
- Trastorns de l'alimentació
- Trastorns adaptatius del son

La funció (o funcions) que compleixen aquest tipus de conductes són diverses, però, tal i com es pot observar en el següent esquema, es poden classificar d'acord a criteris específics.

L'esquema ens mostra que hi ha dos grans grups de funcions de les conductes problemàtiques, les que estan relacionades amb obtenir coses desitjables i les que ho estan amb evitar coses indesitjables. El subgrup de coses desitjables es subdivideix, al seu torn, en obtenir estimulacions internes, d'una banda, i en obtenir estímuls externs, com atenció o reforços més tangibles (objectes, activitats), de l'altra. Respecte del subgrup de funcions relacionat amb evitar coses indesitjables, es subdivideix en funcions que tenen com a objectiu evitar o escapar d'estímuls interns (ex. l'angoixa) i en les que persegueixen evitar o escapar d'estímuls externs, com poden ser l'atenció o objectes i activitats concretes.

Intervenció dels trastorns funcionals de conducta

La intervenció conductual per tractar aquestes alteracions s'inicia amb la realització d'un diagnòstic funcional de la conducta a tractar, amb l'objectiu de determinar la seva funció o funcions. Aquest diagnòstic funcional consta de dues fases diferenciades. La primera s'anomena avaluació funcional i consisteix en recollir la màxima informació possible sobre la conducta-problema. La segona rep el nom d'anàlisi funcional i durant la mateixa es manipulen variables, per veure quina influència tenen en el manteniment de la conducta-problema.

Hi ha dos grans grups de funcions de les conductes problemàtiques, les que estan relacionades amb obtenir coses desitjables i les que ho estan amb evitar coses indesitjables

Per poder plantejar hipòtesis diagnòstiques, és necessari obtenir informació exhaustiva de tres elements diferenciats: antecedents, conducta-problema i conseqüents

Avaluació funcional

Per poder plantejar hipòtesis diagnòstiques, és necessari obtenir informació exhaustiva de tres elements diferenciats: antecedents, conducta-problema i conseqüents. Els antecedents són tots els factors immediatament anteriors a la conducta-problema (espai físic, activitat, elements socials,...). Respecte de la conducta, interessa saber la freqüència, la intensitat i la durada, a més de la topografia, és a dir, les micro-conductes que la componen. Finalment, els conseqüents són les respostes socials de la pròpia persona i dels altres, posteriors a la manifestació de la conducta-problema.

D'altra part, hi ha una sèrie de variables relacionades amb la conducta-problema, però alienes a l'avaluació i anàlisi funcionals i que també convé avaluar. Estem parlant dels successos instituïts, que tenen les característiques següents:

- Són elements que influeixen la conducta-problema, fora de la situació d'avaluació o anàlisi.
- N'hi ha de tres tipus: físics (ex. soroll), biològics (ex. grip) i socials (ex. burla)
- Representen operacions d'establiment: modifiquen les propietats reforçadores o aversives de les conseqüències de la resposta.
- Els successos instituïts s'han d'eliminar o apaivagar.

Les tècniques que s'utilitzen per recollir tota aquesta informació són les entrevistes i la informació directa. En una primera instància, les entrevistes són d'ampli espectre, és a dir, poc estructurades, ja que no es tenen gaire dades del problema i posteriorment s'utilitzen formats més estructurats. Respecte de l'observació directa, el procés és semblant, ja que primer s'utilitzen models poc estructurats, denominats de registre narratiu, com per exemple el de Carr (1994)

Nom	Observador	Data:
Context general:		
Context interpersonal:		
Conductes problemàtiques		
Reacció social:		

En fases posteriors del procés, quan ja es disposa de força dades sobre la conducta-problema, els models d'anàlisi descriptiva, com el que es mostra a sota, són molt útils, ja que permeten descriure acuradament tots els elements implicats. En aquest model, es qualifiquen totes les variables en categories i es codifiquen, fet que permet introduir les dades en bases de dades informàtiques, amb tot el que implica respecte de l'anàlisi posterior. Degut a que convé adaptar el format del registre a cada cas particular, en el cas del model d'anàlisi descriptiva, més que utilitzar

registres estandarditzats, els professionals acostumen a elaborar els seus propis registres.

ANÀLISI DESCRIPTIVA							
Nom usuari							
Dia	Data	Hora	Professional	Problema de conducta			
Lloc	Activitat	Persones	Soroll	Reacció U.	Reacció C.	Reacció P.	Funció possible
Observacions:							
Les caselles marrons corresponen als antecedents, la lila a la conducta i les verdes als conseqüents.							

Intervenció

Tècniques proactives

És evident que l'ideal és que les conductes problemàtiques no apareguin, que es pugui dur a terme una tasca de prevenció. Això comporta adoptar una actitud proactiva. I si tenim en compte que moltes de les conductes problemàtiques s'originen per dèficits comunicatius, l'increment dels recursos comunicatius de les persones és quelcom fonamental en un procés terapèutic. Altres tècniques proactives són les següents:

- **Informació anticipada (feed-forward):** Consisteix en avisar amb antelació a la persona de les activitats que durà a terme en un futur immediat. Sobretot, és molt important anticipar els canvis en les rutines habituals.
- **Dessensibilització progressiva:** Consisteix en habitar lentament la persona a estímuls o contextos nous.
- **Control d'estímuls:** És una tècnica oposada a l'anterior, i es basa en la limitació d'estímuls en un context concret, amb l'objectiu d'evitar el descontrol conductual, a causa de la impossibilitat de gestionar simultàniament un excés d'inputs sensorials.

Tècniques reactives

Malgrat l'exposat anteriorment, molts cops no és possible dur a terme una prevenció de les conductes problemàtiques i, aleshores, hem de recórrer a les tècniques reactives (a posteriori). Les tècniques reactives són molt diverses i la llista que exposem no és, evidentment, exhaustiva:

- Reforç diferencial d'altres conductes
- Extinció
- Sobrecorrecció
- Cost de resposta
- Interrupció de resposta i prevenció
- Time-out
- Control contingent

Més enllà de les tècniques de modificació de conducta, quan aquestes es mostren insuficients per solucionar un problema conductual, sempre tenim el recurs complementari de les teràpies farmacològiques que, aplicades de forma adequada, poden ser molt efectives.

Les teràpies farmacològiques aplicades de forma adequada, poden ser molt efectives

Entitats col·laboradores:

apafac
associació
de pares de fills
amb autisme de catalunya

asepac
associació
pro persones amb
autisme de catalunya

cerac
associació
centre especialitzat de
rehabilitació de persones
amb autisme de catalunya

congost autisme
fundació